

Laudunensis eidem Ordini attribuit. Hanc ergo Apologiam Bernardus scribit rogatus a Guillelmo Cluniacensi homine; scribit, inquam, eo tempore, quo solutior erat Cluniacensium religio: sed ita libellum componit, ut primum, et quidem durius, arguat suos, id est Cistercienses, qui severioris vitæ specie Cluniacensium institutis detrahebant, sicque sanctiores religionis leges violabant. Ut ergo alteros alteris conciliaret sanctissimus Doctor, quid in utrisque reprehendum sibi videbatur in hoc libro sincere exponit; ratus, se non adversus Ordinem, sed pro Ordine disputare, si non Ordinem in hominibus, sed hominum vitia reprehenderet, » ex n. 15.

525 4 Neque dubitandum est ea vera esse quæ in Cluniacensibus notavit Bernardus, quem de his accurate edoctum fuisse, atque adeo ab omni falsi criminis suspicione immunem esse nemo non concedere debet. Verum dictorum ejus veritatem probant Statuta Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis, qui coacto apud Cluniacum capitulo generali, plerique ejusmodi vitia emendare conatus est, ut manifeste probant ejus Statuta quæ suis locis in notulas referemus. De hoc capitulo agit ad annum 1132 *Ordinis Vitalis*, qui et ipse præsens interfuit: ita enim habet in libro decimo tertio, pag. 896: « Petrus Cluniacensis abbas veredarios et epistolas per omnes Cellas suas tunc direxit, et omnes Cellarum Priores de Anglia et Italia, regnisque aliis accersit, jubens ut dominico Quadragesimæ tertio Cluniaci adessent ut præcepta monasticæ conversationis austeriora, quam hactenus tenuerant, audirent. Illi nimirum archinandrîtæ suis jussis obsecundaverunt, ac ad statutum terminum ducenti Priores Cluniacum convenerunt. In illa die mille ducenti et duodecim fratres ibi adfuerunt... Ille vero » Petrus « auxit jejunia, abstulit colloquia, et infirmi corporis quædam subsidia, quæ illis moderata patrum hactenus permiserat reverendorum clementia, Fratres autem assueti magistro semper obedire, contra religiosum morem nolentes ei resistere, aspera quidem imperia susceperunt: rationabiliter tamen ostenderunt, quod venerabilis Hugo, et illius antecessores Maiolus et Odilo, arctam vitæ viam tenuerunt... Austerus autem præceptor... Cistercienses, aliosque novorum sectatores æmulatus, rudibus ausis institit, et ab incæptis desistere ad præsens erubuit. Post modum tamen emollitus, subditorum arbitrio consensit, » etc. Confer ejusdem Petri Venerabilis libri primi epistolam vigesimam octavam, et aliam quæ inter Bernardinas relata est, ordine ducentesima vigesima nona.

5. Ex his apparet, ea, quæ in Cluniacensibus carpit Bernardus, vera esse: sed intervitia non ab omnibus fuisse habita, imo quasi necessarium temperamentum infirmitatis humanæ. Et quidem de quibusdam id videri possit, puta de ornatu ecclesiarum, aliarumque ejusmodi rerum, quæ plausibiles rationes præ se ferunt: at plerique inter monachos tantisper moderatos tolerabilia non esse vel ipsa lectio persuadet. Sed quid, inquis, de templorum magnificentia et cultu? annon Cistercienses, imo et Bernardus ipse amplissima et ornatissima condiderunt? Hæc cum audio, in mentem venit primi illius Oratorii, a Bernardo apud Claram-Vallem extracti. Bone Deus! quam exilia, quam vilis in speciem, sed quam sua vili ipsa specie venerandi! Aliud quidem inchoavit amplissimum, quod continendis monachis septingentis, aliisque personis sufficeret: sed omnis ornatus, præter ipsam fabricæ majestatem, expers. Et Cistercienses primitus « sculpturas vel picturas » in ecclesiis suis seu officinis monasterii penitus interdixerunt: quia dum talibus intenditur, utilitas bonæ meditationis, vel disciplina religiosæ gravitatis sepe negligitur. Cruces tamen pictas, » sed quæ « ligneæ » essent, habebant, denique « superfluitates et curiositates notabiles in sculpturis, ædificiis, pavimentis, et aliis similibus, quæ deformant antiquam Ordinis honestatem, et paupertati non congruunt, » rejecerunt etiam in capitulo anni 1213, ex *Instit. Cisterc.* parte prima, cap. 20.

6. Sed ut hæc missa faciamus, magna certe ex sequenti libello consecuta est utilitas: cum non solum Cluniacenses, sed etiam alia, quæ ab eorum societate disparata erant monasteria, ejus lectione ad meliorem frugem sese receperint, in primis Dionysianum Sugerio auctore; et tandem Cisterciensium exemplo convocari ceperint capitula generalia Nigrorum monachorum præter Cluniacense, in quibus de emendandis monachorum vitiis actum est. Id enim Innocentio II pontifice fieri ceptum, et ab ipso approbatum fuisse constat ex litteris capituli generalis abbatum provincie Remensis ad Adrianum III contra abbatem Latiniacensem, superius relatis, col. 813.

526 7. Sed hæc satis ad illustrandam Apologiam sequentem, quam in duas partes distinguere possumus: in quarum prima corripuntur Cistercienses, quod Cluniacensium institutis detraherent; in secunda Cluniacensium superfluitates arguuntur. Ideo duas epistolas vocat *codex Mjoris-Monasterii*, in quo ita inscriptio legitur: « Incipit Apologeticum domni Bernardi abbatis contra Cisterciensium detractiones, ad Guillelmum abbatem, dividitque tractatum in duas epistolas. » Præmittitur epistola octogesima quarta instar præfatiunculæ, quæ nomine eam Bernardus designat in epistola octogesima quinta et in epistola octogesima octava. Hoc opusculum Rotomagi primum una cum tractatu de *Præcepto et Dispensatione*, atque libris de *Consideratione*, absque designatione anni vulgatum est sub hoc titulo: « Incipit libellus Bernardi abbatis de Concordantia statuum religiosorum, qui pro tempore suo erant, » Sub eodem titulo idem liber aliquando laudatur a Willelmo monacho in libro *Florum ex sancto Bernardo*.

SANCTI BERNARDI

APOLOGIA AD GUILLELMUM

SANCTI-THEODERICI ABBATEM (113).

PREFATIUNCULA

Quod me hujusmodi operam dare jubes, per quod tolleudum sit scandalum de regno Dei, libenter

(113) Quantum Cluniacensis ordinis disciplina regente S. Hugone floruerit, clarius est quam ut probari necesse sit. Petrus Damiani, severus ille

accipio: sed quomodo id velis fieri, necdum satis elucet mihi. Nam illam tuam dulcissimam epistolam dulciter legens, ac dulcius relegens (sæpius quippe morum censor, epistola 4 libri vi, Cluniacum vocat *Paradisum*, quatuor Evangeliorum fluentis irriguum hortum deliciarum, spiritualem campum, ubi cælum

repetita placebat) intellexi quidem te velle, ut illis qui de nobis tanquam detractoribus Cluniacensis Ordinis, conqueruntur, satisfaciam: quatenus videlicet sciatur non esse verum, quod male hucusque de nobis putarunt, vel putari voluerunt. At si post hanc satisfactionem rursus victus eorum ac vestitus superfluitatem, et cætera quæ subjungis, quemadmodum injungis, carpere voluero; et mihi videbor contradicere, et quomodo sine scandalo facere queam, non video. Nisi forte, et Ordinis quidem laudabilem, et Ordinis reprehensores reprehensibiles dicam [al doceam], et nihilominus tamen ipsius superflua reprehendam. Si hoc modo vis, aut forte aliter magis expedire vides, manda apertius; et ut valeam quod vis, eo modo quo vis, ora instantius.

ac terra congregitur, ac velut arenam certaminis, ubi spiritualis more palæstræ, caro fragilis adversus potestates aereas colluctatur. Et epist. 5 in Cluniacensium conversatione et Ordine non adinventio nis hamane studium, sed Spiritus sancti magisterium inesse asserit. At S. Hugoni ad superos rapti anno 1109 successit Pontius qui referente Petro Venerabili libro secundo de Miraculis, cap. 12, cum satis modeste ac sobrie conversatus esset primis assumptionis suæ annis procedente tempore mores mutavit; nec dubium quin ad ejus exemplum, subditorum etiam, fervor intepuerit. Neque tamen Petrus Venerabilis ejusdem libri cap. 11, omnem hujus relaxationis causam in eum rejicit; sed etiam quorundam, quos inquit nominare nolo, culpa vel desidia, rescanda vel potius evellenda succreverunt. Pontio abdicata præfectura Jerosolymam profecto substituitur anno 1122 Hugo II, cui post quinque circiter menses Petrus Venerabilis successit. Dum hæc ita se haberent, ortu est gravis Cluniacensium inter et Cisterciensium contentio ob regulam sancti Patris Benedicti, dispari habitu ac religione servatam. Cum enim eam ab causam S. Bernardus in culpam vocaretur, veluti horum discidorum sive auctor, sive fautor; Guillelmus Sancti Theoderici abbas, pro sua erga Virum sanctissimum reverentia et amore (de quo in notis ad epistolam 86), eum ad sese purgandum, simulque ad ea quæ correptione digna in Cluniacensibus judicaret, animadvertenda induxit. Ideoque hæc Apologia duas complectitur partes: in prima, diluta sui accusatione, perstringit suos Cistercienses, quod Cluniacensibus obtrectarent; in altera Cluniacensium arguit superfluitates. Non parum autem scire interest, qui circiter anno hæc Apologia a sancto Doctore scripta sit: quod Petro Mauricio abbate contigisse, omnibus præter unum Manricum hactenus fuit persuasum. Et primo quidem scripta videtur post annum 1120, quo Guillelmum Sancti-Theoderici abbatem creatum fuisse probant notæ in epistolam 85. Quamvis enim inscriptio epistolæ huic operi præfixæ eum *Venerabilis Patris* nomine duntaxat indigite, eo tamen vocabulo abbatis dignitatem expressam non dubitem, cum ante decimum tertium sæculum vix ullus Religiosus præter abbates *Patris* nomine censeretur: unde venerabilis Guigo *Patris* appellationem modeste recusavit, ut dictum est ad epistolam, 11, et S. Bernardus Godefrido Priori Claræ-Vallis sic epistolam 317 inseribit, *Fratri Godefrido*, quo etiam modo epistola 87 salutatur Ogerium canonicum regularem, licet abbas antea dignitate perfunctum. Verumtamen hoc opusculum ante Petri Venerabilis præfecturam exaratam existimo, quamvis exstinguendis hujusce contentionis scintillis subinde postea excitatis ipse dederit operam, ut infra videbimus. Nam S. Bernardus epistola 277 ad Eugenium testa-

Scito tamen non modico me hujusmodi scriptitationibus feriri detrimento: quia multum hinc mihi devotio nis subtrahitur, dum studium orationis intermittitur, præsertim cum nec usus suppetat dictandi, nec otium.

527 CAPUT I.

Profitetur se suosque ab obtrectatione religiosi Ordinis prorsus alienos.

Venerabili patri GUILLELMO, frater BERNARDUS, fratrum qui in Clara-Valle sunt, inutilis servus, salutem in Domino.

1. Usque modo si qua me scriptitare jussistis, aut invitus, aut nullatenus acquievi: non quia negligere quod jubebar, sed ne præsumerem quod nesciebam. Nunc vero nova urgente causa, pristina fugatur verecundia, et vel perite vel imperite dolori

tur, Petrum Cluniacensem pene ab introitu suo in multis Ordinem illum meliorasse, verbi gratia in observantia jejuniorum, silentii, indumentorum pretiosorum et curiosorum: quod etiam patet ex ipso Petro, de Miraculis libro II, cap. 11, ubi scribit, statim ab ipso suæ Assumptionis initio, Matthæum, Sancti-Martini a Campis Priorem, a se accitum, quo regulari disciplinæ resarciendæ ambo simul providerent. Meminit et alterius reformationis Ordericus Vitalis ad annum 1132, ubi ait, ad Petri Cluniacensis mandatum; Priores ducentos, fratres vero mille ducentos et duodecim Cluniacum Dominica tertia Quadragesimæ convenisse, quo in conventu Petrus Cistercienses æmulatus auxerit jejunia, abstulerit colloquia, et infirmi corporis quædam subsidia, quæ illis moderata Patrum hactenus permiserat reverendorum clementia. Quis itaque dicat Bernardum, harum rerum, quas Petrus ab ineunte præfectura cœpisset, optime conscius, voluisse illum de suorum excessibus exagitare? Nam neque ipsius Petri epistolam (quam primam ad S. Bernardum scripsit: in Bibliotheca Cluniacensi, lib. 1, epist. 28), in qua nonnullis Cisterciensium objectis facit satis, huic apologiæ (ut vulgo putatur) respondere, ex mutuis utriusque capitulis perspicuum esse videtur. Quatuor enim fere Bernardus hoc opusculo in Cluniacensibus carpit: primo, excessus in cibo et potu, maxime vero in faciliiori carniusu usu: secundo, in pompa vestium; tertio, in superfluo templorum ornatu; quarto, in luxu abbatum. At Petrus Venerabilis objectis respondet viginti capitulis, quorum nullum fere tangit quiddam eorum, quæ hic a Bernardo fuerant objecta. Nihil enim ibi atexit de vino et doliis pigmentariis, de monstrosis piscibus, ovorum frixuris, variisque condimentis; nihil de cæteris et si quid de vestibus delibat, de solis pelliceis, quarum vix hic quidem meminit Bernardus, quæstionem instituit. Non igitur huic Bernardi Apologiæ respondet illa Petri epistola, sed Cisterciensium querimoniis, ut etiam ex ipsius epistolæ exordio et conclusione manifeste colligitur. Verum sive Pontio (quod contendimus) sive Petro abbate scripta sit hæc Apologia, in mentem revocandum illud, quod de S. Bernardo Guillelmus scripsit libro primo de Vita S. Bernardi, cap. 8: *Si nimietas in eo reprehenditur sancti fervoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reverentiam suam, quam quicumque Spiritu Dei aguntur, multum verentur in servo Dei reprehendere nimum istam nimietatem. Habet et facile apud homines excusationem, cum vix audeat quisquam eum condemnare, quem Deus justificat, tam multa, tam sublimia cum eo et per eum operando. Felix, cui solum reputatur ad culpam, quod cæteri præsumere sibi solent ad gloriam.*

meo satisfacere cogor, fiduciam dante ipsa necessitate. Quomodo namque silenter audire possum vestram hujuscemodi de nobis querimoniam, qua scilicet miserrimi hominum, in pannis et semicinctiis, de cavernis, ut ait ille (*Hebr. xi, 38*), dicimur judicare mundum; quodque inter cætera intolerabilius est, etiam gloriosissimo Ordini vestro derogare, sanctis qui in eo laudabiliter vivunt, impudenter defrahare, et de umbra nostræ ignobilitatis, mundi luminaribus insultare? Itane sub vestimentis ovium, non quidem lupi rapaces, sed pulices mordaces, imo tineæ demolientes; bonorum vitam, quia palam non audemus, in occulto corrodimus; nec saltem clamorem invectionis, sed susurrum detractionis emittimus? Si hoc ita est, ut quid sine causa mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis? (*Psal. XLIII, 22*.) Si ita, inquam, pharisaica jactantia cæteros homines, et (quod superbis est) nobis meliores despiciamus, quid nobis prodest tanta in nostro victu parcitas et asperitas, in vestitu notabilis illa vilitas ac diversitas, in opere manuum quotidiana desudatio, in jejuniis et vigiliis jugis exercitatio, totius denique vitæ nostræ singularis quædam atque austeria conversatio? nisi forte omnia opera nostra facimus, ut videamur [*al. videantur*] ab hominibus. Sed dicit Christus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (*Matth. vi, 5*), Nonne si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus? (*I Cor. xv, 19*.) An vero non in hac vita tantum in Christo speramus, si de Christi servitio temporalem tantum gloriam quærimus?

2. Miser ergo homuncio qui tanto labore et industria studeo non esse, vel potius videri sicut cæteri hominum; minus tamen accepturus, imo gravius cruciandus, quam quilibet hominum. Siccine ergo non inveniebatur nobis via, ut ita dicam, utique tolerabilior ad infernum? Si ita necesse erat, ut illo descenderemus; cur saltem illam, qua multi incedunt, viam scilicet latam, quæ ducit ad mortem, non elegimus, quatenus vel de gaudio, et non de luctu, ad luctum transiremus? O quam felicius est illis, quorum non est respectus morti eorum, et firmamentum in plaga eorum, qui in labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellantur! qui et si peccatores, ac pro gaudiis temporalibus, perpetuis cruciatibus addicti, saltem abundantes in sæculo obtinuerunt divitias (*Psal. LXXII, 4, 5, 12*). Væ portantibus crucem, non sicut Salvator suam, sed sicut ille Cyrenæus, alienam (*Matth. xxvii, 32*). Væ Citharædis citharizantibus, non ut illi de Apocalypsi, in citharis suis (*Apoc. xiv, 2*), sed vere, ut hypocritæ, in alienis. Væ semel, et væ iterum, portantibus crucem Christi, et non sequentibus Christum: qui nimirum cujus passionibus participant, humilitatem sectari negligunt.

3. Duplici quippe contritione conteruntur qui hujusmodi sunt, quando et hic pro temporali gloria temporaliter se affligunt, et in futuro pro interna superbia

ad æterna supplicia pertrahuntur. Laborant eum Christo, sed cum Christo non regnant: sequuntur Christum in paupertate sua, sed in gloria non consequuntur: de torrente in via bibunt, sed non exalabunt caput in patria: lugent nunc sed tunc non consolabuntur. Et merito: quid enim facit superbia sub pannis humilitatis Jesu? nunquid non habet quo se palliet humana malitia, nisi unde involuta est infantia Salvatoris? Et quomodo intra præsepium Domini simulatrix arrogantia se coarctat ac pro vagitibus innocentiae, malum inibi detractionis immurmurat? Annon illi superbissimi de Psalmo, quorum prodiit ex adipe iniquitas eorum, multo, tutius operi sunt iniquitate et impietate sua (*Psal. LXXII, 6, 5*), quam nos latemus sub sanctitate aliena? Quis enim magis impius, an profitens impietatem, an mentiens sanctitatem? Nonne is qui etiam mendacium addens, geminat impietatem? Et quid dicam? Vereor ne forte et ego suspectus habeat, non quidem vobis pater, non vobis, cui utique notum me novi, quantum in hac caligine homo homini innotescere potest; et specialiter de hac re scio vos non ignorare quid sentiam. Sed propter illos, qui me nec ita ut vos cognoverunt, nec sicut vobis hinc loqui soleo, loquentem audierunt, scribis vobis (quod et frequenter audistis), ut quoniam ego per singulos ire, et singulis satisfacere nequeo, ex me habeatis, unde quod de me certissime scitis: eis pro me verissime persuadeatis. Neque enim timeo omnium oculis scribere, quidquid de hac re vobis in aure locutus sum.

CAPUT II

Purgat se S. Bernardus, et Ordinem Cluniacensium commendat.

4. Quis unquam me adversus Ordinem illum vel coram audivit disputantem, vel clam susurrantem? Quem unquam de Ordine illo nisi cum gaudio vidi, nisi cum honore suscepti, nisi cum reverentia allocutus, nisi cum humilitate adhortatus sum? Dixi, et dico: Modus quidem vitæ est sanctus, honestus, castitate decorus, discretionem præcipuus, a patribus institutus, a Spiritu sancto præordinatus; animabus salvandis non mediocriter idoneus. Egone vel damno, vel despicio, quem sic prædico? Memini me aliquando in aliquibus ejusdem Ordinis monasteriis hospitio susceptum fuisse: reddat Dominus servis suis humanitatem, quam infirmanti mihi ultra etiam quam necesse fuit exhibuerunt; et honorem, quo me plus quoque quam dignus fui, dignati sunt. Ipsorum me commendavi orationibus, interfui collationibus; sæpe et de Scripturis, et salute animarum habui sermonem cum multis, et publice in capitulis, et privatim in cameris. Quem unquam vel clam, vel palam aut ab illo. Ordine dissuadere, aut nostrum ut veniret persuadere tentavi? Annon potius multos cupientes venire repressi; venientes et pulsantes repuli? Annon fratrem Nicolaum

ad Sanctum-Nicolaum (114), et vobis duos de vestris, vobis teste, remisi? Sed et duobus quibusdam ejusdem Ordinis abbatibus (115), quorum ne nomina prodam, ipsi eos optime nostris, et nihilominus quam amica mihi familiaritate jungantur, scitis: numquid non tamen ad alium Ordinem (quod et vos uon latuit) migrare desiderantibus, jamjamque delibantibus, nostrum eis dissuasorium consilium obviavit, ac ne suas desererent cathedras effecit? Cur igitur Ordinem damnare putor, vel dicor, cui amicos meos deservire suadeo, cui suos ad nos venientes monachos reddo, de quo et mihi orationes tam sollicitè requiro, tam devote suscipio.

529 CAPUT III.

Varietatem religiosorum Ordinum non debere præjudicare vinculo charitatis.

5. An forte quia juxta alium Ordinem conversari videor, propterea suspectus hinc habeor? Sed eadem ratione et vos nostro derogatis, quicumque aliter vivitis. Ergo et continentis, et conjuges invicem se damnare putentur, quod suis quique legibus in Ecclesia conversentur. Monachi quoque ac regulares clerici sibi invicem derogare dicantur, quia propriis ad invicem observantiis separantur. Sed et Noe, et Daniele, et Job in uno se regno pati non posse suspicemur, ad quod utique non eos uno tramite justitiæ cognovimus pervenisse. Mariam denique et Martham, necesse sit aut utramque, aut alteram Salvatori displicere, cui nimirum tam dissimili studio devotionis contendunt ambæ placere. Et hac ratione in tota Ecclesia (quæ utique tam pluribus, tamque dissimilibus variatur ordinibus, utpote regina quæ in Psalmo legitur *circumamicta varietatibus* (*Psal. XLIV, 10*)), nulla pax, nulla prorsus concordia esse putabitur. Quæ etenim secunda quies, quis tutus in ea status invenietur, si unus quilibet homo unum quemlibet Ordinem eligens, alios aliter viventes aut ipse aspernetur, aut se ab ipsis sperni suspicetur, præsertim cum tenere impossibile sit vel unum hominem omnes Ordines, vel unum Ordinem omnes homines? Non sum tam habes, ut non agnoscam tunicam Joseph, non illius qui liberavit Ægyptum, sed qui salvavit mundum, et hoc non a fame corporis, sed a morte simul animæ et corporis. Notissima quippe est, quia polymita, id est pulcherrima varietate distincta; sed et sanguine apparet intincta, non quidem hædi, qui peccatum significat, sed agni, qui designat innocentiam, hoc est suo ipsius, non alieno. Ipse est profecto Agnus mansuetissimus, qui coram non quidem tondente, sed occidente se obmutuit; qui peccatum non fecit, sed abstulit peccata mundi. Miserunt autem qui dicerent ad Jacob: *Hanc invenimus; vide utrum tunica filii tui sit, an non* (*Gen. xxxvii, 32*). Vide et tu, Domine, utrum hæc sit tunica

(114) Monasterium Sancti-Nicolai de Bosco, cæcis Laudunensis, cujus monachus Nicolaus, de quo epistola 84.

dilecti Filii tui. Recognosce, omnipotens Pater, eam quam fecisti Christo filio tuo polymitam, dando quidem quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios pastores et doctores, et cætera quæ in ejus ornatu mirifico decenter apposuisti, ad consummationem utique sanctorum, occurrentium in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (*Ephes. iv, 11, 13*). Dignare etiam, Deus, pretiosissimi purpuram sanguinis quo aspersa est, recognoscere, et in purpura præclarum insigne ac gloriosissimum indicium obedientiæ. *Quare ergo, inquit, rubrum est vestimentum tuum? Torcular, ait, calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum* (*Isa. LXIII, 2, 3*).

6. Itaque quandoquidem factus est obediens Patri usque ad torcular crucis, quod utique solus calcavit: solum quippe brachium suum auxiliatum est ei, juxta illud in alio loco, *Singulariter sum ego, donec transeam* (*Psal. CXL, 10*). Jam exalta eum, Deus, et da ei nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium et infernorum (*Philipp. ii, 2, 10*). Ascendat in altum, captivam ducat captivitatem, donet dona hominibus (*Ephes. iv, 8*). Quæ dona? Relinquat videlicet sponsæ suæ Ecclesiæ pignus hæreditatis, ipsam tunicam suam: tunicam scilicet polymitam, eandemque inconsutilem, et desuper contextam per totum sed polymitam ob multorum Ordinum, qui in ea sunt, multimodam distinctionem: inconsutilem vero propter indissolubilis charitatis individuum unitatem. *Quis me, inquit, separabit a charitate Christi?* (*Rom. viii, 35*.) Audi quomodo polymitam: *Divisiones, ait, gratiarum sunt, idem autem Spiritus; et divisiones operationum sunt, idem vero Dominus*. Deinde diversis enumeratis charismatibus, tanquam variis tunicæ coloribus, quibus constet eam esse polymitam, ut ostendat etiam esse inconsutilem, et desuper contextam per totum, adjungit: *Hæc autem operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (*I Cor. xii, 4, 5*). *Charitas quippe diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (*Rom. v, 5*). Non ergo dividatur, sed totam et integram hæreditario jure sortiantur Ecclesia, quia de illa scriptum est: *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate* (*Psal. XLIV, 10*). Itaque diversi diversa accipientes dona, alius quidem sic, alius vero sic; sive Cluniacenses, sive Cistercienses, sive clerici regulares, sive etiam laici fideles, omnis denique Ordo, omnis lingua, omnis sexus, omnis ætas, omnis conditio, in omni loco, per omne tempus, a primo nomine usque ad novissimum. Nam et propter hoc talaris dicta est, quod ad finem usque pertingat, dicente propheta, *Non est qui se abscondat a calore ejus* (*Psal. XVIII, 7*): nimirum congruens ei cui et

(115) Unus ex his duobus erat Guillelmus ipse, ex Bernardi epistola 86.

facta est, qui, perhibente videlicet alia Scriptura, et ipse attingita sine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter (Sap. viii, 1).

CAPUT IV.

Se cæteros omnes Ordines charitate, unum professione tenere.

7. Omnes ergo concurramus pariter in unam tunicam, et ex omnibus constet una. Ex omnibus, inquam, una. Nam etsi ex pluribus et diversis, una est tamen columba mea, formosa mea, perfecta mea (Cantic. vi, 8). Alioquin nec ego solus, nec tu sine me, nec ille sine utroque: sed simul omnes sumus illa una, si tamen solliciti sumus servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Non, inquam, tantum Ordo noster, aut solus vester, ad illam pertinet unam, sed noster simul et vester: nisi forte (quod absit!) invicem invidentes, invicem provocantes, invicem mordeamus, et ab invicem consumamur (Galat. v, 15); et sic non possit nos Apostolus uni illi viro, cui respondit, virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi, 2). Verumtamen illa una dicit in Canticis, Ordinavit in me charitatem (Cantic. ii, 4): ut etsi una in charitate, divisa tamen sit ordinatione. Quid ergo? Cisterciensis sum: damno igitur Cluniacenses? Absit! sed diligo, sed prædico, sed magnifico. Cur ergo, inquis, ordinem illum non tenes, si sic laudas? Audi. Propter hoc quod Apostolus ait: Unusquisque in ea vocatione, in qua vocatus est, permaneat (I Cor. vii, 20). Quod si quæris, cur et a principio non elegerim, si talem sciebam? respondeo: Propter id quod rursus ait Apostolus: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (I Cor. x, 22). Non quod scilicet Ordo sanctus et justus non sit: sed quia ego carnalis eram, venundatus sub peccato (Rom. vii, 14); et talem animæ meæ languorem sentiebam, cui fortior esset potio necessaria. Et diversis morbis diversa conveniunt medicamenta, et fortioribus fortiora. Fac duos homines febribus anxiani, quartanis unum, alterum tertianis. Commendet autem qui quartanis laborat, tertiano aquam, pyra, et frigida quæque sumenda: cum tamen ab his ipse absteineat, vinumque et cætera calida, utpote sibi congruentia, sumat. Quis, rogo, hinc eum recte reprehendat? Si diceret ille. Cur tu aquam non bibis, quam ita laudas? annon recte responderet: Et tibi eam fideliter tribuo, et mihi salubriter subtrabo.

8. Denique requiratur [al. requiris] a me etiam, cur cum omnes Ordines laudem, omnes non teneo! Laudo enim omnes et diligo, ubicunque pie et juste vivitur in Ecclesia. Unum opere teneo, cæteros charitate. Faciet autem charitas (fidenter loquor) aut me illorum quidem fructu frauder, quorum instituta non sequor. Plus aliquid dicam. Tu tibi caute age. Peccat namque fieri quia frustra tu laboraveris: ut autem ego, frustra diligam bonum quod operaris, fieri omnino non potest. O quanta fiducia charitatis! Alius operatur non amans, et alius amat nihil operans. Ille quidem suum opus perdit, illius vero charitas nunquam excidit. Et quid mirum, si in

hoc exilio, peregrinante adhuc Ecclesia, quædam hujuscemodi sit pluralis, ut ita dixerim, unitas, unaque pluralitas: cum in illa quoque patria, quando jam ipsa regnabit, nihilominus forte talis aliqua dispar quodammodo æqualitas futura sit? Inde etenim scriptum est: In domo Patris mei mansiones 531 multæ sunt (Joan. xiv, 2). Sicut itaque illic multæ mansiones in una domo; ita hic multi ordines sunt in Ecclesia una: et quomodo hic xii, 4; ita ibi distinctiones quidem gloriarum, sed una domus. Porro unitas tam hic quam ibi, consistit in una charitate; diversitas autem hic quidem in ordinum vel operationum multifaria divisione: illic vero in quadam meritorum notissima, sed et ordinatissima distinctione. Intelligens denique Ecclesia hanc suam quodammodo discordem concordiam, concordemve discordiam: Deduxit me, inquit, super semitas justitiæ propter nomen suum (Psal. xxii, 3), Ponens quippe semitas pluraliter, et iustitiæ singulariter; nec diversitatem prætermisit operationum, nec unitatem operantium. Prævidens quoque ut illam in cœlestibus discretam unitatem futuram, devotissime læta decantat: Plateæ tuæ Jerusalem, sternentur auro mundo et per omnes vicus tuas Alleluia cantabitur (Tob. xiii, 22). Audiens enim plateas et vicus, coronas et glorias diversas intellige. In auro, quo uno metallo illa civitas ornata describitur, et in uno Alleluia, quod cantandum perhibetur, dissimilium specierum similem pulchritudinem, et multarum mentium unam devotionem attende.

9. Non igitur una tantum semita inceditur, quia nec una est mansio quo tenditur. Viderit autem quisque quacumque incedat, ne pro diversitate semitarum ab una justitia recedat: quoniam ad quamlibet mansionem sua quisque semita pervenerit, ab una domo Patris exsors non erit. Verumtamen ut stella ab stella differt in claritate; sic erit ait, et resurrectio mortuorum (I Cor. xv, 41, 42). Nam etsi fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum: alii tamen aliis amplius, pro diversitate meritorum. Quæ sane merita sciendum non sic in hoc sæculo, ut in illo, facile ab homine posse discerni: quippe cum hic tantum opera videantur, illic etiam corda nihil impediatur intueri. Siquidem radiante ubique Sole justitiæ, tunc manifesta erunt abscondita cordium (I Cor. iv, 5); et sicut non est nunc qui se abscondat a calore ejus (Psal. xviii, 7), ita tunc non erit qui se occultet a splendore ipsius. Et de operibus quidem sæpe incerta, et ob hoc periculosa sententia fertur, cum multoties minus justitiæ habeant, qui magis operantur.

CAPUT V.

Religiosos aliorum Ordinum æmulos et obtrectatores acri stylo aggreditur.

10. Unde nunc mihi conveniendi sunt quidam de Ordine nostro, qui contra illam sententiam, Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus,

qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium (I Cor. iv, 5); aliis Ordinibus derogare dicuntur, et suam justitiam solam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti: quos profecto (si qui tamen hujuscemodi sunt) nec nostri, nec cuiuspiam esse Ordinis verius dixerim; quippe qui etsi ordinate viventes, superbe tamen loquentes, cives se faciunt Babylonis, id est confusio-nis; imo filios tenebrarum, ipsiusque gehennæ, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat (Job. x, 22). Vobis ergo, inquam, fratres, qui etiam post auditam illam Domini de Phariseo et Publicano parabolam, de vestra justitia [al. de vestro instituto] præsumentes, cæteros asperramini, dicitis (ut dicitur) solos vos hominum esse justos, aut omnibus sanctiores; solus vos monachorum regulariter vivere, cæteros vero Regulæ potius existere transgressores.

11. Primo quid ad vos de alienis servis? Suo domino stant, aut cadunt. Quis vos constituit iudices super eos? Deinde si ita, ut dicitur, de Ordine vestro præsumitis; qualis ordo est, ut antequam de suo quisque trabem ejiciat, in fratrum oculis tam curiose festucas perquirat? Qui in Regula gloriamini, cur contra Regulam detrahitis? cur contra Evangelium, ante tempus, 532 et contra Apostolum, alienos servos judicatis? (Rom. xiv, 4.) An Regula non concordat Evangelio vel Apostolo? alioquin Regula jam non est regula, quia non recta. Audite, et discite ordinem, qui contra ordinem aliis Ordinibus derogatis. Hypocrita, inquit, ejice primam trabem de oculo tuo, et sic videbis ejicere festucam de oculo fratris tui (Matth. vii, 3-5). Quæris quam trabem? annon grandis et grossa trabes est superbia, qua te putans esse aliquid, cum nihil sis, insans sime tibi tanquam sanus exsultas, et aliis vanissime, trabem portans, de festucis insultas? Gratias, inquis ago tibi, Deus, quia non sum sicut cæteri hominum, injusti, raptores, adulteri (Luc. xviii, 21): sequere ergo, et dic, Detractores. Neque enim minima est hæc festuca inter cæteras. Quare cum tam diligenter alias enumeres, istam taces? Si pro nulla vel minima habes, audi Apostolum: Neque maledici, ait regnum Dei possidebunt (I Cor. vi, 10). Audi et Deum in Psalmo comminantem: Arguam te, inquit, et stantiam contra faciem tuam (Psal. xlix, 21). Quod quia detractori loquatur, certum est ex præcedentibus. Et quidem juste ad se retorquendus, et se compellendus est intueri, qui avertens faciem suam a se aliena potius mala, quam sua solet curiosius perscrutari.

CAPUT VI.

Arguit temere judicantes, et calumniantes modum vivendi Cluniacensium.

12. At, inquiunt, quomodo Regulam tenent, qui pellicis induuntur; sani carnibus, seu carniū pin-

(116) Pinguinis sen adipis ex carnibus eliciti usum ad legumina condienda, qualibet die quondam apud Cluniacenses adhiberi solitum, temperavit

PATROL. CLXXXII.

guedine vescuntur (116); tria vel quatuor pulmentaria una die quod Regula prohibet (Reg. S. Benedicti, cap. 39) admittunt, opus manuum, quod jubet (Ibid., cap. 48), non faciunt: multa denique pro libitu suo vel mutant, vel augment, vel minuunt? Recte. Non possunt hæc negari. Sed attendite in regulam Dei, cui utique non dissonat institutio sancti Benedicti, Regnum Dei, inquit, intra vos est (Luc. xvii, 21), hoc est, non exterius in vestimentis aut alimentis corporis, sed in virtutibus interioris hominis. Unde Apostolus, Regnum Dei non est esca et potus, sed justitia, et pax et gaudium in Spiritu sancto (Rom. xiv, 17): et rursus, Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute (I Cor. iv, 20). De corporalibus itaque observantiis fratribus calumniam struitis; et quæ majora sunt regulæ, spiritualia scilicet instituta, relinquitis camelumque glutientes, culicem liquatis? Magna abusio! Maxima cura est, ut corpus regulariter induatur, et contra regulam suis vestibus anima nuda deseritur. Cum tanto studio et tunica, et cuculla corpori procurentur, quatenus cui deerunt, monachus non putetur: cui similiter spiritui pietas et humilitas, quæ profecto spiritualia indumenta sunt, non providentur? Tunicati et elati abhorremus pellicias! lanquam non melior sit pellicibus involuta humilitas, quam tunicata superbia: præsertim cum et Deus tunicas pelliceas primis hominibus fecerit (Gen. iii, 21); et Joannes in eremo zona pellicea lumbos accinxerit (Matth. iii, 4); et ipse tunicarum institutor in solitudine, non tunicis, sed pellicibus sese induerit. Repleti deinde ventrem faba, mentem superbia, cibis damnamus saginatos! quasi non melius sit exiguo sagimine ad usum vesci, quam ventoso legumine usque ad ructum exsaturari: præcipue cum et Esau non de carne sed de lente sit reprehensus (Hebr. xii, 16): et de ligno Adam, non de carne damnatus (Gen. iii, 17); et Jonathas ex gustu mellis, non carnis mortui adjudicatus (I Reg. xiv, 29): e contra vero Elias innoxie carnem comederit (III Reg. xvii, 6); Abraham gratis carnibus Angelos paverit (Gen. xviii, 7), et de ipsis sua fieri sacrificia Deus præceperit (Exod. xxix, 1). Sed et satius est modico vino uti propter infirmitatem, quam multa aqua ingurgitari per aviditatem: quia et Paulus Timotheo modico utendum consuluit (I Tim. v, 23); et Dominus ipse bibit, ita ut vini potator appellatus sit (Matth. xi, 19); Apostolis quoque bibendum dedit; insuper et ex eo Sacramenta sui sanguinis condidit (Id. xxvi, 27): cum e contrario aquam ad nuptias bibi non passus sit (Joan. ii, 3-9), et ad aquas contradictionis 533 populi murmur terribiliter castigaverit (Num. xx); David quoque aquam, quam desideraverat, potare timuerit (II Reg. xx, 16); virique illi Gedeonis, qui præ aviditate toto corpore prostrato de flumine biberunt, digni ad prælium ire non fuerint (Judic. vii, 5-7).

Petrus Venerabilis, interdicendo illum in feriis sextis statuto 10, et qualibet die Adventus, præter Dominicam primam statuto 15.